

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Üniversite Öğrencilerinin Genel Aidiyet Duygularının Belirleyicileri: Anne-Baba Tutumları ve Bağlanma Stilleri

Predictors of University Students' General Sense of Belonging: Parental Attitudes and Attachment Styles

Feyza ÖZLER ERVÜZ¹, Meral ÖZTÜRK²

¹ Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, feyza.ozler@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8459-674X

²Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, mrozturk@cumhuriyet.edu.tr
ORCID: 0000-0001-7570-5361

Başvuru: 21.02.2023
Kabul: 25.07.2024

Atıf:
Özler Ervüz, F. ve Öztürk, M. (2024). Üniversite öğrencilerinin genel aidiyet duygularının belirleyicileri: anne-baba tutumları ve bağlanma stilleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35(3), 493-513.
DOI: 10.33417/ tsh.1254040

ÖZ

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları ve bağlanma stillerinin genel aidiyet duyguları üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmaya Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde okuyan, tabakalı ve kolayda örnekleme yöntemleri kullanılarak seçilen toplam 655 üniversite öğrencisi (%77,3 kadın ve %22,7 erkek) katılmıştır. Katılımcılar sosyo-demografik bilgi formunu, Genel Aidiyet ölçeğini; demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ebeveyn tutumu alt boyutlarından oluşan Ebeveyn Tutum ölçeğini; güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma stillerini içeren Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeğini doldurmuşlardır. Analizler hiyerarşik çoklu regresyon modeli kullanılarak yapılmıştır. Sonuçlar, ebeveyn tutumlarının ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin genel aidiyet duygusu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Demokratik ebeveyn tutumu genel aidiyet duygusuyla pozitif yönde ilişkiliyken koruyucu/istekçi tutum bağımlı değişkeni olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla demokratik ebeveyn tutumu arttıkça genel aidiyet düzeyi de artmaktadır ancak koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu yükseldikçe genel aidiyet duygusu da azalmaktadır. Ayrıca otoriter ebeveynlik tutumunun bağımlı değişken üzerinde hiçbir etkisi saptanmamıştır. Bağlanma stillerinden güvenli bağlanma, genel aidiyet duygusunu açıklayan en güçlü değişkendir. Güvenli bağlanma genel aidiyeti olumlu yönde yordamaktadır. Buna göre, güvenli bağlanma ne kadar yüksekse, genel aidiyet duygusu da o kadar yüksektir. Kaygılı/kararsız bağlanma stili genel aidiyet duygusuyla olumsuz yönde ilişkiliyken kaçınan bağlanma stiline bağımlı değişkeni yordama gücü bulunmamaktadır.

Anahtar kelimeler: Anne-baba tutumları, bağlanma stilleri, genel aidiyet, üniversite öğrencileri

ABSTRACT

This study aims to examine the effects of parenting attitudes and attachment styles on university students' general sense of belonging. A total of 655 university students (77.3% females and 22.7% males) were recruited from Tokat Gaziosmanpaşa University, using stratified and convenience sampling methods. Participants completed a socio-demographic information form, the General Belonging Scale, the Parental Attitude Scale consisting of authoritative, democratic, and authoritarian subscales, and the Three-Dimensional Attachment Styles, including secure, anxious, and avoidant attachment subscales. Analyses were conducted using a hierarchical multiple regression model. Results indicated that parental attitudes and attachment styles did have a statistically significant influence on university students' general sense of belonging. Democratic parenting style was positively related to the general sense of belonging. On the other hand, a protective/demanding attitude negatively

affected the dependent variable. Thus, as the democratic parental attitude increased, the general level of belonging also increased. However, the higher the protective/demanding attitude, the lower the general sense of belonging. Additionally, authoritarian parenting attitude had no effect. Among the attachment styles, secure attachment is the strongest variable explaining the general sense of belonging. Secure attachment positively predicts general belongingness. Accordingly, the higher the secure attachment, the higher the overall sense of belonging. Anxious attachment style was negatively related to the general sense of belonging. There was no predictive power of avoidant attachment style on the dependent variable.

Keywords: *Parental attitudes, attachment styles, general belonging, university student*

GİRİŞ

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde fiziksel ihtiyaçların ve güvenlik gereksinimlerin hemen ardından karşılanması gereken temel ihtiyaç olarak ait olma/aidiyet duygusu gelmektedir. Aidiyet duygusu, kişilerin kendilerini sistemin veya ortamın ayrılmaz bir parçası gibi hissetmeleri için bir sistem veya ortama kişisel katılım deneyimidir (Kolesovs, 2021; May, 2011). Aidiyet duygusunun doyurulması kişinin kendisini bir toplumun üyesi olarak görmesini sağlamakta, güven duygusu içerisinde yaşamasını olanaklı kılmakta, çevresiyle iç içe olan bireye kendi geleceği hakkında beklentisini şekillendirme ve değerlendirme imkanı sunmakta (Hill, 2006), bireyin pek çok sorunla başa çıkmasını ve sorunlarla mücadele yeteneğini güçlendirmektedir (Aktaş vd., 2014). Buradan aidiyet duygusunun sosyal işlevsellikle yakından ilişkili bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Aidiyet duygusu yüksek olan bireyler toplumun kendilerinden beklediği rolleri daha iyi yerine getirebildiklerinden sosyal açıdan daha işlevsel olabilmektedir (Tuncay ve Tekin, 2022). Aidiyet duygusunun yokluğu ise depresyon, kaygı, endişe, stres gibi psikolojik sorunları artırmakta, bireylerin soyutlanma, dışlanma, yabancılaşma duygusu yaşamasına, anti-sosyal davranışlar sergilemesine neden olmaktadır (Baumeister ve Tice, 1990; Duru, 2015).

Aidiyet duygusunun toplumsal düzen ve bireysel ruh sağlığı üzerindeki etkileri sosyal bilimlerin pek çok disiplininin konuya odaklanmasını sağlamış, yapılan bilimsel çalışmalar aile ortamı/iqliminin aidiyetin gelişimindeki önemini ortaya koymuştur (King ve Boyd, 2016). Bu kapsamda son dönemlerde yapılan araştırmalarda anne babanın olumlu çocuk yetiştirme tutumunun (Büyükalim, 2020) toplumsal aidiyet duygusunu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Anne-baba tutumu genel olarak çocuk yetiştirilmesinde ebeveynlerin başvurduğu sözel ve sözel olmayan iletişimleri kapsamaktadır. Darling ve Steinberg (1993) ebeveynlik stilini "çocuğa iletilen ve birlikte ele alındığında ebeveynlerin davranışlarının ifade edildiği duygusal bir iklim oluşturan çocuğa yönelik tutumların bir kümesi" olarak tanımlamaktadır. Anne ve babanın psikolojik eğilimleri ve bilinçdışı gereksinimleri doğrultusunda gelişen tutumlar çocuklarının yetiştirilmesinde ve gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Anne ve baba tutumları çocukların sosyal çevresiyle olan etkileşimini geliştirmeyi ayrıca yaşamın ilerleyen yıllarındaki kendini gerçekleştirme arzusunu etkileyebilmektedir. Çocukların kişiliğinin oluşmasında, kendine olan güveninde, kendini ifade etme şeklinde, arkadaşları ve çevresi ile kurduğu ilişkide anne-baba tutumunun etkisi yadsınamaz (Robinson, 2009). Anne- babaların olumsuz tutum sergilemesi, kendisini ve çevresini sevmeyen, güven duymayan, değer vermeyen, bireylerin yetişmesine sebebiyet vermektedir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999). Anne-babalarının tutumları yalnızca çocukluk döneminde kalmayıp çocuğun ileriki hayatının da belirleyicisi olabilmektedir (Yavuzer, 2008). Ailelerin çocuk yetiştirirken uyguladıkları tutumlarla ilgili yapılan çalışmalarıyla tanınan Baumrind (1966), anne-baba tutumlarını demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter olarak üç modelde açıklamıştır. Demokratik anne ve babalar, çocuklarının temel gereksinimleri olan sevgi, ait olma, öz bakım gibi ihtiyaçlarını zamanında giderir ve bu ihtiyaçlara yönelik özenle yaklaşırlar. Koruyucu/istekçi ebeveynler de çocuklarına gereğinden fazla kontrol ve

özen gösterirler. Otoriter ebeveynler ise, kurallar ile çocuklarının hareketlerini kontrol altında tutarlar ve çocuklarını baskıyla yönetirler. Ayrıca çocukların ihtiyacı olan sevgi, bakım gibi kavramlara karşı duyarlı değillerdir. Çocuklarının kurallara uymalarını bekler ve takip ederler.

Anne- baba tutumu ve aidiyet duygusunu ele alan çalışmalarda; ebeveyn tutumlarına göre aidiyet duygusunun farklılaştığı; ilgisiz ebeveyn tutumunda büyüyen bireylerin aidiyet duygusunun düşük olduğu, koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumunda aidiyetin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özdemir vd., 2020). Ebeveyn tutumu ve aidiyet üzerine Gök (2019) tarafından yapılan bir araştırmada da anne ve babanın eşit katılımcı, demokratik, sevgi gösterici, bağımsız bir ortam oluşturan tutumlarının ergenlerin kendilerini değerli görmesine, bir topluma ait hissetmelerine olumlu yönde etki ettiği bulunmuştur.

Aidiyet duygusunu etkilemesi muhtemel değişkenlerden birisi de bağlanma örüntüleridir (Güneş, 2016). Bağlanma; insanların diğer bireylerle arasında oluşturduğu güçlü duygusal, şefkate dayalı bağlardır. Bir çocuğun doğumu, çocuk ile bakım verenler ve daha geniş sosyal çevre arasında yaşam boyu sürececek bir karşılıklı uyum sürecini başlatır. Yaşamın ilk aşamalarında oluşan ilişkiler ve etkileşim kalıpları, yaşamın ilerleyen dönemlerindeki birçok etkileşim için prototip görevi görür ve yaşam boyu etkileri olabilir (Ainsworth vd., 1978; Bowlby, 1998; Main ve Solomon, 1990). Çocuk ailesiyle güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma olmak üzere üç şekilde bağlanma gerçekleştirmektedir. Güvenli bağlanma bakım veren tarafından temel gereksinimlerin zamanında ve tam karşılanmasıyla gerçekleşir. Kaygılı/kararsız bağlanma, çocuğun bakım vereniyle tutarsız ilişki geliştirmesi sonucu oluşmaktadır. Çocuk bir yandan yakınlık ararken bir yandan da bakım verene öfke ve saldırgan tepkiler göstermektedir. Kaçınan bağlanma, çocuğun bakım vereniyle herhangi bir duygusal yakınlık göstermemesi ve bağ kurmaktan kaçınmasıdır (Ainsworth, 1979). Bağlanma stilleri ve aidiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda güvenli bağlanma sağlayan bireylerin sosyal ilişkilere açık olduğu dolayısıyla aidiyet duygularının yüksek olduğu; buna karşın diğer bağlanma stillerine sahip olanların kendileri ve çevrelerindeki bireylere yönelik negatif algıları nedeniyle aidiyet duygularının zayıf olduğu tespit edilmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Baumeister ve Leary, 1995; Biter, 2021; Çıkrıkçı ve Gençdoğan, 2017; Di Tommaso vd., 2003; Dursun, 2021; İlik ve Kesen 2019). Erken dönemdeki güvenli bağlar, bireyin ilerleyen dönemlerindeki kişiler ile kuracağı ilişkilerin de temelini oluşturmaktadır. Aile üyelerine bağlananlar çevreyle daha fazla etkileşimde bulunmakta, arkadaşlık ya da yakın ilişkilerinde güvenli bağlar kurabilmektedir. Ailede kurulan güvenli bağlanma ile çocuk kendisini aile içerisine ait hissederek ve çocukta aidiyet duygusu oluşmaya başlar (Güneş, 2016).

Aidiyet duygusu tüm kesimlerde olduğu gibi ülkenin en önemli beşeri sermayesini oluşturan, sosyal ve iktisadi gelişimini şekillendirecek olan gençler için de önemli bir olgudur (Yusufoğlu ve Cerev, 2019). Ancak gençler içerisinde özellikle yükseköğrenim sürecinde olan gençlerin aidiyet duygusunu çalışmak gereklidir. Zira bu grubun üniversiteye gelişleriyle birlikte temel ihtiyaçlarının karşılanmasındaki değişimlerin yanı sıra sosyal bir değişim içerisine girdikleri, kendilerine yabancı

olan yeni çevrelerinde farklı sosyal ilişkileri deneyimlemeye başladıkları görülmektedir. Gençlerin bu ilişkilerinde aidiyet gereksinimlerini karşılayabilmeleri önemli bir yere sahiptir (Kılıç ve Öksüz, 2020). Üniversite dönemi bireylerin çocukluktan yetişkinlik dönemine geçtikleri, önemli ölçüde sosyal desteğe ihtiyaç duydukları, gelişimsel değişikliklerin görüldüğü bir dönemdir (Arnett, 2007). Bu dönem öğrencilerin kendilerini tanıdığı, kişiliklerini şekillendirdiği, aile ortamından ayrılarak arkadaşlık ilişkilerini güçlendirdiği ve akranları ile geçirdikleri sürenin arttığı bir dönem olarak bilinmektedir. Aileden yavaş yavaş ayrılma ve kimlik bulma, kendini bir ortama, kuruma, çevreye ait hissetme dönemin özellikleri arasında yer almaktadır (Gök-Camoğlu ve Kocayörük, 2019; Kocayörük ve Şimşek, 2009). Aidiyet duygusu, gelişmekte olan yetişkinler için önemli bir koruyucu faktör olmakla birlikte stresle başa çıkmaya, yetişkinliğe geçiş sırasında olumlu uyum sağlamaya ve daha iyi genel sonuçlara katkıda bulunur (Baumeister ve Leary, 1995). Yapılan araştırmalar yüksek aidiyet duygusuna sahip üniversiteli gençlerin sosyalleşebilme becerilerinin arttığını, akademik başarılarının yükseldiğini (Akkuş ve Akkuş, 2020), üniversiteden ayrılma oranlarının düştüğünü (Murray vd., 2022), yaşam doyumu ile kalitelerinin olumlu yönde etkilendiğini (Mutlu vd., 2022; O'Connor vd., 2015) ortaya koymaktadır. Bu nedenle Strayhorn (2019) başarılı bir yükseköğrenim gerçekleştirilebilmesi için üniversite öğrencilerinin ait olma ihtiyacının bilgi ve kendini gerçekleştirme gibi diğer ihtiyaçlardan daha önce karşılanması gerektiğinin altını çizmektedir. Üniversitelerde akademik başarıyı yakalamak, sağlıklı genç bireyler yetiştirebilmek için öğrencilerinin genel aidiyet düzeyini ve bunları etkileyen faktörleri ortaya koymak önemlidir. Bu önem nedeniyle hem ulusal hem de uluslararası alanyazında üniversiteli gençlerin genel aidiyet duygusunu etkileyen faktörlerle ilgili araştırmaların sıklıkla yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda araştırmalarda ebeveyn çocuk yetiştirme tutumunun veya bağlanma stillerinin genel aidiyetle ilişkisinin ele alındığı buna karşın her iki değişkenin genel aidiyeti ne düzeyde ve yönde etkilediğine yönelik bir araştırmaya rastlanılmadığı tespit edilmiştir. Bilimsel çalışmalarda değişkenler arasındaki ilişkilere tek tek bakılabilir ancak insanı ve davranışlarını daha iyi anlayabilmek için sosyal hizmet biliminin en temel yaklaşımlarından birisi olan sistem yaklaşımının savunduğu bütünsel bir bakış açısı gereklidir (Güler ve Karadeniz, 2021; İlik ve Kesen, 2019). Modern sosyal hizmet yaklaşımı mikro, mezo ve makro boyutlarıyla birey, aile ve toplumun karşılıklı etkileşimini içeren çok boyutlu disiplinlerarası yaklaşımı getirmiştir. Sosyal hizmet bilimi bireyin sosyal bağlamıyla ilgilenir ve ilişki temelli çalışır (Aktaş, 2004), bio-psiko-sosyal varlık olan insanın hem davranışlarıyla çevresini etkilediğini hem de içinde bulunduğu sistemden etkilendiğini öne sürer (Danış, 2006). Aile bir sistem olarak düşünüldüğünde sistemin parçaları arasında karşılıklı bir etkileşim ve bağımlılık vardır. Bowen (1978), aile kalıpları ve sistem teorisi açısından ailenin duygusal bir birim olduğunu ve bu nedenle gelişimde biçimlendirici rol oynadığını ve yetişkin bireylerin kişiliklerinin, duygularının ve davranışlarının aile etkileşimlerine kadar izlenebileceğine vurgu yapmaktadır. Çocukların sağlıklı bireyler olabilmesinde ve yetişkinliğe doğru aidiyet duygusu kazanabilmelerinde ailelerinin/bakım verenlerin ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısı, duyarlı bakım, süreklilik, bütünlük ve istikrar (Forman ve Davies, 2005) önemlidir. Bireyin potansiyeli,

çevresel gücü ve aile ilişkilerinin bütüncül bir değerlendirmede ele alınması sosyal hizmet uygulamalarında kullanılan bir beceridir (Taşkiran-Tepe ve Özmete, 2019).

Bu önemden yola çıkarak bu çalışma ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, bireylerin ebeveynleriyle bağlanma stilleri ve genel aidiyet duygusu arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Öğrencilerin anne-baba tutumları, bağlanma stilleri ve genel aidiyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Anne-baba tutumları genel aidiyeti ne düzeyde ve yönde etkilemektedir?
3. Bağlanma stillerinin analize eklenmesiyle birlikte bu etki ne düzeyde ve yönde değişmektedir?

YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde, değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmektedir (Karasar, 2016). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni aidiyet duygusu, bağımsız değişkenleri anne-baba tutumları ve bağlanma stilleridir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde kayıtlı olan Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi bünyesinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu eğitim öğretim yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi bünyesinde 32,295 kadar öğrenci kayıtlıdır. Evrenin bilinmesi halinde $n=N\div(1+N.e^2)$ formülü örneklem sayısının belirlenmesinde kullanılabilir (Yamane, 1967). %95 güven aralığında 0,05'lik hata payı ile gerçekleştirilen bu çalışmada formüldeki değerler ($N=32,295$; $e=0,05$) yerine konulduğunda en az 380 katılımcının yeterli olduğu görülmüştür. Bu sayı gerekli olan minimum örneklem hacmini vermektedir. Örneklem evreni daha iyi temsil edebilmesi için bu sayının iki katı kadarının örnekleme dahil edilmesi uygun görülmüştür. Araştırmada öncelikle tabakalı örnekleme tekniği kullanılarak fakülteler; fen bilimleri, sağlık bilimleri ve sosyal bilimler olarak üç gruba ayrılmıştır. Fen Bilimleri alanında mühendislik fakültesi; sağlık bilimleri alanında sağlık bilimleri ve tıp fakültelerinde; sosyal bilimlerde ise eğitim fakültesi ve Pazar ve Artova meslek yüksekokullarının sosyal bilimler alanına giren bölümlerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Ardından kolayda örnekleme tekniği ile örnekleme ulaşılmıştır. Kolayda örnekleme, anakütleden seçilecek örneğin araştırmacının yargılarınca belirlendiği yöntemdir. Veriler bu yöntemde kolay, en ekonomik ve hızlı toplanır (Malhotra, 2004). Araştırmaya 503 (%77,3) kadın, 148 (%22,7) erkek katılım göstermiştir. Görüldüğü üzere araştırmada kadın katılımcıların oranı bir hayli yüksektir. Sağlık bilimleri alanında çoğunlukla çocuk gelişimi, çocuk koruma ve bakım hizmetleri, hemşirelik, evde hasta bakımı; sosyal bilimler alanında ise sosyal hizmet ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik gibi kız öğrencilerin yoğunlukta olduğu bölümlerde okuyanların ankete daha fazla ilgi göstermelerinin kadın öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısından daha yüksek çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların 120'si (%18,4) fen bilimleri, 279'u (%42,9) sağlık bilimleri, 252'si (%38,7) ise sosyal bilimler alanında okuyan öğrencilerden oluşmakta olup yaş ortalaması $\bar{x}=498$

20,50±2,84'tür. Örneklemin %21'i düşük, %75,4'ü orta, %3,5'ü ise yüksek gelir düzeyine sahip olduğunu ifade etmiştir. Son olarak katılımcıların annelerinin %78'inin babalarının ise %63'ünün orta ve altında eğitim seviyesine sahip olduğu saptanmıştır. Katılımcıların genel aidiyet ölçeğinden aldıkları toplam ortalama puan $\bar{x}=5,14\pm 1,22$ genel aidiyet düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, öğrencilere yönelik hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Genel Aidiyet Ölçeği ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kullanılmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), ebeveynlerin çocuk yetiştirirken gösterdikleri tutumları (açıklayıcı, otoriter, koruyucu) ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ölçek Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999) tarafından revize edilmiştir. Demokratik (örn. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.), Koruyucu-İstekçi (örn. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.) ve Otoriter (örn. Bana hükmetmeye çalışır.) ebeveyn tutumu olmak üzere üç alt boyuttan oluşan ölçek 40 maddeden, ve beşli likert tipi (1= Hiç uygun değil, 5= Tamamen uygun) cevap seçeneklerinden oluşmaktadır. İfadeler hem anne hem de baba birlikte düşünülerek cevaplanmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilmemekte, her alt boyut kendi içerisinde değerlendirilmektedir. Ölçekte ters kodlama bulunmamaktadır. Boyutlardan alınan cronbach-alfa değerleri, demokratik tutum için 0.89, koruyucu-istekçi tutum için 0.82 ve otoriter tutum için 0.78'dir. Alt ölçekler arasındaki korelasyonlar ise demokratik tutum alt boyutu ile otoriter tutum alt boyutu arasında -0.64, otoriter ve koruyucu tutum alt boyut puanları arasında 0.36, demokratik tutum ile koruyucu tutum alt boyut puanları arasında -0.13 tür.

Genel Aidiyet Ölçeği (GAÖ), Malone ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek Türkçeye Akın ve arkadaşları (2016) tarafından adapte edilmiştir. 12 maddeden oluşan ölçeğin kabul edilme (Örn; Başkaları tarafından kabul edildiğimi hissederim.) ve reddedilme (Örn; Kendimi dışlanmış biri gibi hissediyorum.) olmak üzere 2 alt boyutu vardır. Ölçek 1= Kesinlikle katılmıyorum, 7= Kesinlikle katılıyorum olmak üzere 7'li likert tipi cevaplar içermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,95'tir. Reddedilme alt boyutunda bulunan maddeler ters kodlanma koşuluyla ölçekten toplam puan alınabilmekte, bu kapsamda en düşük 12, en yüksek 84 puan alınmaktadır. Alınan puan yükseldikçe genel aidiyet düzeyi yükselmektedir.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Hazan ve Shaver (1987) tarafından geliştirilmiş ve Erzen (2016) tarafından Türkçeye adapte edilmiştir. 18 maddeden oluşan ölçekte güvenli (Örn; Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.), kaçınan (Örn; Karar alırken kimseyi önemsemem.) ve kaygılı/kararsız (Örn; Birisi ile çok fazla samimi olduğumda sorun çıkacağından kaygılanıyorum.) bağlanma olmak üzere üç boyut bulunmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Bireyin sahip olduğu en yüksek bağlanma örüntüsü puanı o bireyin bağlanma stilini oluşturmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilememekte, her bir boyut kendi içinde

değerlendirilmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları güvenli bağlanma için 0,69, kaygılı/kararsız bağlanma için 0,80 ve kaçınan bağlanma için 0,71'dir.

Verilerin Toplanması

Çalışmaya başlamadan önce literatür taraması yapılmış, örnek araştırmalar incelenmiştir. Literatür taraması sürecinde söz konusu araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler etik kurulundan 01-39 sayılı ve 26.10.2022 karar tarihi ile etik onay alınmıştır. Ardından araştırmanın ölçme aracı Google Form kullanılarak öğrencilere ulaştırılmış, çevrimiçi anket formu 01-31.12.2022 tarihleri arasında öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Çevrimiçi anket tekniği uygulanması kolay olup araştırmacı için zaman ve maddi imkan açısından kolaylık sağlamakta, katılımcılara rahat ortamda anketi cevaplama imkanı sunmakta, e-gruplar yoluyla daha fazla kişiye ulaşma kolaylığı sağlamaktadır (Altunışık, 2008). Araştırma verilerinin toplanması aşamasında katılımcılara gizliliğin korunacağına dair bilgilendirme yapılmıştır.

İşlem

Google Form üzerinden hazırlanan anket linki araştırmacıların tanıdığı öğretim üyeleri ve onların yönlendirdiği diğer akademisyenler aracılığıyla öğrencilere ulaştırılmıştır. Anketin derslerin sonunda doldurulması sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 25.00 paket programı kullanılmış, hipotezin testinde hiyerarşik çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Hiyerarşik çoklu regresyonda bağımsız değişkenlerin modele belirli sırada girmesi sağladığından her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklamadaki katkısını ortaya koymaktadır (Toprak, 2019). Hiyerarşik çoklu regresyon analizi için yeterli örneklemin alınması, uç değerlerin temizlenmesi, değişkenlerin doğrusallığı, hataların bağımsızlığı, eş varyanslılık, çoklu doğrusallık olmaması ve normallik gibi pek çok varsayımın karşılanması gerekmektedir. Bu araştırmada 651 kişinin yer alması örneklemin tatminkar düzeyde olduğunu göstermektedir. Uç değerlerin temizlenmesinde Mahalanobis Distance değerine bakılmış, bu değer 28,92 olduğu görülmüştür. Bu değerden yüksek olanlar uç değer olarak kabul edilmiş, analizden çıkarılmıştır. Değişkenlerin doğrusallığında saçılım (scatterplot) grafiğinden faydalanılmış, değerlerin oluşturulan doğrusal çizgiye yakın olduğu gözlemlenmiştir. Bu da değişkenler arasında doğrusal bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. *Durbin – Watson testi* ile modelde hataların bağımsızlığının sağlandığı görülmüştür. Bu değer 1,5 – 2,5 arasında bulunması tortular arasında bir korelasyon olmadığını, hataların bağımsız olduğunu göstermektedir. Eş varyanslılık için yine saçılım grafiğinden faydalanılmıştır. Grafikte hunileşme olmadığından eş varyanslılık (yani homojenlik) olduğu kabul edilmiştir. Bunun yanında VIF değerlerinin 10'un altında, tolerans değerlerinin ise tüm değişkenler için 0,1'in üzerinde olduğu görülmüştür. Değerler çoklu ortak doğrusallık probleminin bulunmadığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normallik varsayımı çarpıklık ve basıklık katsayılarının incelenmesiyle test edilmiştir. Üç ölçek için de her iki

değerin ± 2 aralığında yer alması verilerin normal dağıldığını göstermektedir. (George ve Mallery, 2010).

BULGULAR

Değişkenler Arası İlişkiler ve Regresyon Analizi

Değişkenler arası ilişkilere bakıldığında genel aidiyet ile demokratik tutum arasında ($r=0,480$; $p<0,01$) pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu buna karşın koruyucu/istekçi tutum ($r=-0,370$; $p<0,01$) ve otoriter tutum ile ($r=-0,469$; $p<0,01$) negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Genel aidiyet ve güvenli bağlanma arasında ($r=0,497$; $p<0,01$) pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki varken kaçınan bağlanma ($r=-0,281$; $p<0,01$) ile negatif yönlü zayıf; kaygılı/kararsız bağlanma ($r=-0,441$; $p<0,01$) ile yine negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 2. Değişkenler arası ilişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1. Genel Aidiyet	1						
2. Demokratik Tutum	,480**	1					
3. Koruyucu/İstekçi Tutum	-,370**	-,199**	1				
4. Otoriter Tutum	-,469**	-,475**	,549**	1			
5. Güvenli Bağlanma	,497**	,415**	-,138**	-,276**	1		
6. Kaçınan Bağlanma	-,281**	-,093*	,307**	,282**	-0,057	1	
7. Kaygılı/Kararsız Bağlanma	-,441**	-,181**	,336**	,322**	0,057	,475**	1

** $p<0,01$

Korelasyon analizi sonrası hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Birinci modele anne-baba tutum ölçeğinin alt boyutları atılmış, ikinci modele ise bağlanma stilleri eklenmiştir. Her iki modelde istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Birinci modelin genel aidiyeti açıklama gücü %32 iken ($F_{(3,647)}=100,475$; $p<0,05$) bağlanma stillerinin eklendiği ikinci modelin açıklama gücü %52'ye ($F_{(6,644)}=120,101$; $p<0,05$) çıkmıştır. Bağlanma stillerinin modele girmesi ile beraber bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkileme gücü yükselmiştir. Birinci modele dahil edilen demokratik tutum ($\beta=,368$; $p<0,05$) genel aidiyeti pozitif yönde, koruyucu/istekçi tutum ($\beta=-,175$; $p<0,05$) ve otoriter tutum ($\beta=-,163$; $p<0,05$) negatif yönde yordamaktadır.

İkinci modelde bağlanma stillerinin dahil edilmesiyle birlikte otoriter çocuk yetiştirme tutumunun genel aidiyet üzerindeki etkisi ortadan kalkmaktadır. Güvenli bağlanma stili genel aidiyeti pozitif yönde ($\beta=,405$; $p<0,05$), kaygılı/kararsız bağlanma negatif yönde ($\beta=-,366$; $p<0,05$) yordarken, kaçınan bağlanmanın genel aidiyet üzerinde bir etkisi bulunamamıştır.

Bulgulardan demokratik ebeveyn tutumu ve güvenli bağlanma arttıkça genel aidiyetin arttığı; koruyucu/istekçi tutum ve kaygılı/kararsız bağlanma arttıkça genel aidiyetin düştüğü söylenebilir

Tablo 3. Hiyerarşik çoklu regresyon analizi

Model	Değişkenler	β	T	p	Tolerance	VIF	Durbin-Watson	D. R ²
Model 1	Demokratik Tutum	,368	9,592	,00*	,718	1,39	1,98	,32
	Koruyucu/İstekçi Tutum	-,175	-3,433	,00*	,406	2,46		
	Otoriter Tutum	-,163	-2,877	,00*	,328	3,05		
Model 2	Demokratik Tutum	,190	5,574	,00*	,630	1,58		,52
	Koruyucu/İstekçi Tutum	-,092	-2,137	,03*	,393	2,54		
	Otoriter Tutum	-,075	-1,575	,11	,323	3,09		
	Güvenli Bağlanma	,405	13,268	,00*	,787	1,27		
	Kaçınan Bağlanma	-,017	-,533	,59	,743	1,34		
	Kaygılı/Kararsız Bağlanma	-,366	-	,00*	,695	1,43		
			11,277					

*p<0,05

TARTIŞMA

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları ve bağlanma stillerinin genel aidiyet duygusu ile ilişkisini, bu iki değişkenin genel aidiyet düzeyini ne düzeyde ve yönde yordadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda genel aidiyet duygusunun yordanmasına önce anne baba tutumları ölçeğinin alt boyutları ardından bağlanma stilleri ölçeğinin alt boyutları eklenerek hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Genel aidiyet duygusunu yordamak için demokratik tutum, koruyucu istekçi tutum ve otoriter tutumdan oluşan Model 1'in bağımlı değişkeni açıklama gücünün %32 olduğu, güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma değişkenlerinin eklenmesiyle beraber bu etkinin %52 ye yükseldiği tespit edilmiştir (Model 2). Değişkenler tek tek ele alındığında genel aidiyet ile anne-baba tutumları ölçeğinin alt boyutlarından demokratik tutum arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu, hem Model 1 hem de Model 2'de demokratik tutumun genel aidiyet duygusunu pozitif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Yalnızca anne-baba tutumlarının analize dahil edildiği Model 1'de demokratik ebeveyn tutumunda bir birimlik artışın genel aidiyet duygusunda 0,368 düzeyinde bir artışa neden olduğu, bağlanma stillerinin eklendiği Model 2'de de demokratik ebeveyn tutumunun genel aidiyet üzerinde anlamlı etkisinin azalmakla birlikte devam ettiği görülmektedir. Literatürde ebeveyn tutumlarının gençlerin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişiminde önemli etkileri olduğu (Lim ve Lee, 2017; Nunes ve Mota, 2017), aidiyet duygusunu önemli düzeyde yordadığı yönünde bulgular söz konusudur (Ahmadova ve Yavuz, 2019; Ceylan, 2017; Gök ve Kocayörük, 2019; İlik, 2019; King ve Boyd, 2016; Korkut ve Gençtürk, 2020; Öğretir ve Dilek, 2017). Araştırmaların çoğunda demokratik ebeveyn tutumu pozitif aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve genel aidiyet ile ilişkili bulunmuştur (Ahmadova ve Yavuz, 2019; Ceylan, 2017; Çeçen, 2008; Kuzgun, 1991; Korkut ve Gençtürk, 2020; Mackinnon vd., 1991; Öğretir ve Dilek, 2017). Demokratik bir ebeveynlik tarzı, gençlerin psikososyal yeterlilik, iyimserlik, olgunlaşma, dayanıklılık, kendine güven, sosyal yeterlilik, akademik başarı, olumlu kişilik gelişimi ve aidiyet duygusunu güçlendirmektedir (Aslantürk vd., 2020; Baumrind, 1996; Biswas-Diener ve Diener, 2001; Cihangir-Çankaya, 2009; Durlanık, 2019; Gök ve Kocayörük, 2019; Özkan ve Kılıç, 2014; Skinner vd., 2005; Steinberg vd., 1992). Demokratik ebeveynlerin çocuklarına karşı koşulsuz sevgi ve ilgileri, onların istek ve ihtiyaçları

konusunda duyarlılıkları ve çocuklarını yetiştirirken özerk kişiliklerine önem vermeleri, onların ileriki hayatlarında kendi kararlarını alabilmeleri, kendilerini daha değerli görmeleri ve toplumun üyesi olarak kabul etmelerini mümkün kılmaktadır. Çocukların özerkliğinin ve yeterlilik duygularının gelişmesi gelecekte birey olarak özgür seçim yapabilme becerilerini geliştirmekte, öznel iyi oluş düzeylerini yükseltmektedir (Akbağ ve Ümmet, 2018). Öznel iyi oluş ise aidiyet hissini yükseltmektedir (Gök ve Kocayörük, 2019). Bunun yanında demokratik ebeveyn tutumunun hakim olduğu aile ortamlarında aile üyelerinin birbiriyle kaliteli zaman geçirmeleri, iletişime açık olmaları, duygularını net ifade edebilmeleri gençlerin hem aile ve hem de genel aidiyet düzeylerini yükseltmiş olabilir (Aslantürk vd., 2020).

Araştırmada koruyucu/istekçi ebeveyn tutumu ile genel aidiyet arasında da negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuş, Model 1’de görüldüğü üzere koruyucu/istekçi ebeveyn tutumunun genel aidiyet duygusu üzerinde nispeten küçük ama anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konmuştur. Koruyucu/istekçi ebeveyn tutumundaki bir birimlik artış genel aidiyet duygusunda 0, 175 birimlik bir azalışa neden olmaktadır. Model 2’de koruyucu/istekçi ebeveyn tutumunun genel aidiyet üzerindeki etkisi azalmakla birlikte devam etmektedir. Bulgu iki değişken arasında negatif yönlü ilişkiyi ortaya koyan önceki bulguları desteklemektedir (Atalay, 2018; Bell ve Calkins, 2000; Hagerty vd., 2002; Kandır ve Alpan, 2008). Bu durum koruyucu/istekçi ebeveynlerin çocuklarının gelişim aşamalarında onlara yeterince sorumluluk vermemeleriyle ilişkili olabilir. Aşırı koruyucu ve baskıcı aile ortamında yetişen çocuklar yetişkinliğe doğru bireyselleşme konusunda yetersiz kalabilir, duygusal ve sosyal gelişimleri gecikebilir (Kaya ve Öz, 2020). Bununla birlikte aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun çocukta kaygı ve güvensizlik duygusunu oluşturabilmesi, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerini yükseltebilmesi gibi olumsuz sonuçları çocukların yetişkinliğe geçişlerinde toplumdan uzaklaşma ve yalnız kalma duygularını yükseltebilir, toplumsal aidiyet duygularını azaltabilir (Hiller vd., 2018).

Benzer şekilde otoriter ebeveyn tutumu ile genel aidiyet arasında da negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuş, otoriter ebeveyn tutumunun genel aidiyeti anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Model 1’e bakıldığında otoriter ebeveyn tutumunda bir birimlik artışın genel aidiyet duygusu üzerinde 0, 163 düzeyinde bir azalmaya neden olduğu anlaşılmaktadır. Bulgu otoriter ebeveyn tutumu ve genel aidiyet arasında ilişki olduğunu ortaya koyan araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Hoeve vd., 2008; Lamborn vd., 1991; Williams vd., 2009). Otoriter ebeveynler çocuklarının davranışlarını mutlak standartlar ile şekillendirmeye, kontrol etmeye ve değerlendirmeye çalışmaktadır. Otoriter ailelerde disiplin ve baskının yoğun olması, çocuklarla kurulan etkileşimde ilgi ve sevginin yetersizliği veya koşullu olması (Sümer ve Güngör, 1999); gençlerin duygusal açıdan problem yaşamalarına (Doğruyol ve Yetim, 2019), benlik saygılarının, öz yeterliliklerinin, algılanan kabul ve ilginin düşüklüğüne ve yakın ilişki kurma becerilerinin zayıflamasına (Smith, 2007) neden olduğundan genel aidiyet duygularının azalması muhtemeldir. Ancak bağlanma stillerinin analize

dahil edilmesiyle birlikte otoriter ebeveyn tutumunun genel aidiyet üzerindeki etkisi ortadan kalkmaktadır (Bkz. Model 2).

Genel aidiyet ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakıldığında güvenli bağlanma ile genel aidiyet arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, güvenli bağlanma stilinin genel aidiyetin en güçlü yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta = 0,405$). Buna göre güvenli bağlanma stilinde ortaya çıkacak bir birimlik artışın genel aidiyet duygusunda 0,40 birimlik artışa neden olduğu söylenebilir. Bağlanma stilleri ile aidiyet duygusu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda bireylerin aidiyetlerinin bağlanma stillerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır (Felton ve Jowett, 2013; Li ve Fung, 2014). Farklı bağlanma stiline sahip bireylerin hayata bakış açılarının da farklı olması, psikososyal çevreleriyle sahip oldukları bakış açıları doğrultusunda etkileşimde bulunmaları nedeniyle aidiyet duyguları algılarında farklılıklar oluşmaktadır (Terzi ve Çankaya 2009). Bu farklılığın bir yansıması olarak literatürde çoğunlukla bu çalışmada olduğu gibi güvenli bağlanma stiline sahip olanların aidiyet duygularının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çıkrıkçı ve Gençdoğan, 2017; Dursun, 2021; İlik ve Kesen, 2019; Muris, 2001). Güvenli bağlanma bebeklikten itibaren temel ihtiyaçların zamanında karşılanması sonucu çocuğun çevresini ve diğer insanları güvenilir kabul etmesiyle başarılmaktadır (Ainsworth vd., 1978). Güvenli bağlanan bireyler daha olumlu sosyal ilişkiler geliştirmekte, sosyal çevreye kolay uyum sağlamakta, aileleriyle sıcak ve samimi ilişki örüntüsüne sahip olmaktadır. Ayrıca güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, kendilerine güvenen, başkalarıyla yapıcı etkileşim kurabilen, olumlu benlik algısına sahip (Terzi ve Çankaya 2009) ve hayata karşı olumlu beklentiler içerisindeki bireylerdir (Ainsworth vd., 1978). Güvenli bağlanmayı başaranlar üniversite yıllarında da duygusal destek olarak arkadaşları ile yakın ilişkiler kurabilmekte (Akhunlar, 2010; Meyers, 1998; Morsünbül ve Çok, 2011; Türk, 2022), daha mutlu, dışadönük, güçlü romantik ve sosyal ilişkiler geliştirebilmektedir (Diener ve Seligman, 2002). Güvenli bağlanma, bireylerin kendilerini ve çevrelerindeki insanları daha olumlu algılamalarını sağladığından bu bireyler çevrelerinden daha kolay kabul ve onay alarak aidiyet duygularını geliştirebilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Son olarak güvenli bağlanma bireylerin ihtiyaçlarının zamanında karşılanmasıyla sağlanmaktadır. Bu durum bu bağlanma örüntüsüne sahip olanların ihtiyaçları anında diğer insanların kendilerine yardım edeceği yönündeki inançlarını kuvvetlendirmektedir. Çevreye yönelik bu pozitif algı aidiyet duygusunu yükseltebilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Baumeister ve Leary, 1995; Çıkrıkçı ve Gençdoğan, 2017).

Araştırmada kaygılı/kararsız bağlanma stili ile genel aidiyet arasında ise negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki saptanmış, kaygılı/kararsız bağlanma stilindeki bir birim artışın genel aidiyet düzeyinde 0,36 birimlik bir düşüşe neden olduğu ortaya konmuştur. Bu bağlanma örüntüsü güvenli bağlanmanın ardından genel aidiyeti en güçlü yordayan ikinci değişkendir. Kaygılı/kararsız bağlanma stilinin genel aidiyet düzeyini olumsuz yönde etkilemesi bu bağlanma örüntüsüne sahip bireylerin yoğun terk edilme ya da reddedilme korkusuyla çevreleriyle etkileşime girememelerinden kaynaklanabilir (Deci ve Ryan, 1985; Ryan ve Deci, 2008). Nitekim pek çok araştırmada ebeveynleri tarafından ihtiyaçları

zamanında karşılanmayan veya ihtiyaçların karşılanmasında tutarsız davranış eğilimleri algılayan çocukların hem bağlandıkları kişiden ayrılmaya karşı protesto geliştirdiklerini hem de ilerleyen yaşlarında yeni tanıştıkları kişilerle yakın ilişki kurma istemelerine rağmen bu ilişkinin karşısındaki kişi tarafından benzer şekilde algılanamayacağı kaygısıyla yeniden bağlantı kurmakta zorlandıkları tespit edilmiştir (Bell ve Ainsworth,1972 ; Guay vd., 2006; Stayton ve Ainsworth, 1973).

Araştırma bağlanma stillerinden kaçınan bağlanma stili ile genel aidiyet arasında negatif yönlü düşük düzeyde bir ilişki saptanmış, ancak hiyerarşik çoklu regresyon analizinde bu bağlanma stilinin genel aidiyet üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Değişkenler arası ilişkilerin tek tek incelendiği korelasyon analizinde kaçınan bağlanma stili ve genel aidiyet arasında düşük düzeyde bir ilişki gözlenmektedir. İki değişken arasında zayıf ilişkinin olması tüm değişkenlerin bir arada ele alındığı regresyon analizinde kaçınan bağlanma stilinin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ortadan kaldırmış olabilir.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da çeşitli sınırlılıklar vardır. Bunlardan ilki çalışmanın, Tokat ilindeki üniversitede öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmesidir. Anne-baba tutumlarını değerlendirmede kültürel algıyı ayırt edebilmek ve araştırma bulgularının diğer kültürlerdeki geçerliliğini görebilmek için çalışmanın farklı örneklem grubunda tekrarlanması yararlı olacaktır. İkincisi araştırmada hiyerarşik regresyon analizi ile bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkileme düzeyleri ortaya konmuştur. Bulgularda bağlanma stillerinin genel aidiyet üzerindeki etkisinin önemli olduğu dikkat çekmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda anne-baba tutumları ve genel aidiyet arasındaki ilişkide bağlanma stillerinin aracılık etkisinin incelenmesi literatüre önemli katkı sunacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin genel aidiyet duygusunun şekillenmesinde hem anne-baba tutumlarının hem de bağlanma stillerinin önemli olduğu söylenebilir. Özellikle bağlanma stilleri genel aidiyet üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bulgularda görüldüğü üzere bağlanma stillerinin analize dahil edilmesi ile birlikte bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri yordama düzeyi %32'den %52'ye yükselmiştir. Çocukların kişiliğinin oluşmasında, kendilerini gerçekleştirme adımlarında, sosyal çevre ve kurumlarla kurduğu ilişkilerde, ebeveynlerinin yetiştirme tutumlarının ve ebeveynleri ile geliştirdikleri bağın etkisi yadsınamaz (Neeraja, 2008). Bu nedenle aile üyelerinin fizyolojik ve duygusal gereksinimlerini karşılayabilmede, toplumsal yaşama uyumlarında ailelere yardımcı olan; değişim ve müdahale için aile üyelerinin bağlarını güçlendiren, ailelere danışmanlık eden sosyal hizmet mesleğine önemli sorumluluklar yüklenmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin de temel vurgusu olan bireyin hem psikolojik hem de sosyal işlevselliği, çocuğun ailesi tarafından sevgi ile yetiştirilmesi ve sonrasında oluşturacağı güvenli bağlanma ve aidiyet kazanmasıyla olanaklı hale gelecektir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında;

Anne ve babaların çocukla kurdukları ilişki çocuğun psiko-sosyal ve davranışsal gelişiminde, kişilik yapılanmasında etkili olduğundan (Ahmadova ve Yavuz, 2019) farklı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeydeki ailelere yönelik çocuk sahibi olmadan önce rol model olma, çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bilgi, beceri ve değer düzeylerini artırma gibi konularda sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve psikiyatristler tarafından işbirliği içerisinde psiko-eğitsel program ve terapi uygulamaları hazırlanıp sunulabilir.

Gençlerin ebeveynleri ile sağlıklı iletişim geliştirebilmeleri, sosyal çevreleri tarafından kabul görmeleri ve aidiyet geliştirebilmeleri, arkadaş ve yakın ilişkilerinde sağlıklı sınırlar oluşturabilmeleri açısından güvenli bağlanma önemli bir unsurdur. Gençler ve aileleri arasında kurulacak güvenli bağlanmanın sağlanmasında anaokullarından başlayarak tüm eğitim basamaklarında okul sosyal hizmetinden faydalanılması gereklidir (Biter, 2021). Bu nedenle okul sosyal hizmetinin Türk eğitim sisteminde kendisine yer bulabilmesi için politika yapıcıların ve sosyal hizmet uzmanlarını temsil etme niteliğine sahip sivil toplum örgütlerinin işbirliği yapması önem arz etmektedir. Aynı şekilde gençlerin üniversiteye başlamasıyla arkadaş çevresi tarafından kabul ve ilgi görmelerine, kurdukları ilişkilerde güvenli bağlanma geliştirebilmelerine destek sağlamak ve ebeveynlerinin yanlış yetiştirme tutumlarından kaynaklı kazandıkları antisosyal davranışların tedavisine katkı sunabilmek için üniversiteler bünyesinde sosyal hizmet uygulamalı birimlerin kurulması önerilebilir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulundan 01-39 sayı ve 26.10.2022 karar tarihi ile etik onay alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmadova, P. ve Yavuz, M. (2019). Annenin bağlanma özelliği ile ebeveyn tutumları ve çocukların ruhsal, davranışsal durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Biruni*, 12(5), 1-28.
- Akbağ, M. ve Ümmet, D. (2018). Ana-Babaya Bağlanma ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumunun Aracı Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 59-85.
- Ainsworth M. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S.N. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Ainsworth, M. S. (1979). Infant- mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932-937.

- Akhunlar, M. N. (2010). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile uyum süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Akın, A., Raba, S., Rada, S., Yılmaz, S. ve Demirbacak, H.Ş. (2016). *Kişiler arası bağımlılık ölçeği'nin 6 maddelik formu'nun Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması*. V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi, bildiri kitabı içinde (85-95). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Akkuş, Ç. ve Akkuş, G. (2020). Türk dünyası öğrencilerinin aidiyet duygularının akademik başarılarına etkisinde sosyalleşmenin aracılık rolü. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 20(2), 355-382.
- Aktaş, A.M. (2004). Aile terapisinde sosyal hizmet yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7(7), 33-42.
- Aktaş, A. M., Kesen, N. F., ve Daşbaşı, S. (2014). Aile aidiyeti ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 29-45.
- Altunışık, R. (2008). Anketlerde veri kalitesinin iyileştirilmesi için öntest (pilot test) yöntemleri. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1-17.
- Arnett, J.J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child Dev. Perspect.* 1, 68-73.
- Aslantürk, H., Kesen, N.F. ve Daşbaşı, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetinin aileye ilişkin değişkenler açısından incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1579-1598.
- Atalay, D. (2018). *Ergenlerin anne-baba tutum algısı ve arkadaşlık ilişkileri ile duygu düzenlemelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four- category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumeister, R. F. ve Tice, D. M. (1990). Point-counterpoints: Anxiety and social exclusion. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(2), 165-95.
- Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachment as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117 (3), 497-529.
- Bell, K. L., ve Calkins, S. D. (2000). Relationships as inputs and outputs of emotion regulation. *Psychological Inquiry*, 11(3), 160-163.

- Bell, S. M., ve Ainsworth, M. D. (1972). Infant crying and maternal responsiveness. *Child Development*, 43(4), 1171–1190.
- Biswas-Diener, R. Ve Diener, E. (2001). Making the best of a bad situation: Satisfaction in the slums of Calcutta. *Social Indicators Research*, 55, 329-352.
- Biter, E. (2021). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin aile aidiyet düzeyinin bağlanma stilleri ve benlik saygısı bağlamında incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. New York: Jason Aronson.
- Bowlby, J. (1998). *Attachment and loss*. New York: Based Books.
- Büyükalim, M. (2020). *Üniversite öğrencilerinde genel aidiyet, nomofobi ve yaşam doyumu arasındaki yordayıcı ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: okul öncesi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: öz-belirleme kuramı, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 23-31.
- Çeçen, A.R.(2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çıkrıkçı, Ö. ve Gençdoğan, B. (2017). The effects of attachment styles and belongingness on life satisfaction among adolescents. *International Journal of Happiness and Development*, 3 (3), 241-255.
- Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496.
- Danış, M.Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 45-54.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19, 109–134.
- Diener, E. ve Seligman, M. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, 13 (1), 81-84.
- Di Tommaso, E., Brannen-McNulty, C., Ross, L. ve Burgess, M. (2003). Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Personality and Individual Differences*, 35 (2), 303-312.
- Doğruyol, S. V. ve Yetim, Ü. (2019). Ebeveyne bağlanma, algılanan anne/baba tutumu ile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü. *Nesne*, 7(14), 34-51.

- Durlanık, H.K. (2019). Orta çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumları, aile aidiyeti ve empatik eğilimler arasındaki ilişkiler ve bunların bazı değişkenler açısından incelenmesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Bilim (Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale.
- Duru, E. (2015). Genel aidiyet ölçeğinin psikometrik özellikleri: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (44), 125-135.
- Dursun, Y. (2021). Suça sürüklenen çocukların bağlanma stilleri ve aile aidiyetleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 1-29.
- Felton, L. ve Jowett, S. (2013). Attachment and well-being: The mediating effects of psychological needs satisfaction within the coach–athlete and parent–athlete relational contexts. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(1), 57–65.
- Forman, E.M. ve Davies, P.T. (2005). Assessing children’s appraisals of security in the family system: The development of the security in the family system (SIFS) scales. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46 (8), 900-916.
- George, D. ve Mallery, P. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference 17.0 Update*. 10th Edition, Pearson: Boston.
- Gök, E. (2019). *Öznel iyi oluşun yordanmasında psikolojik ihtiyaçların karşılanması, aile aidiyeti ve ebeveyn algısı rolünün incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Gök Camoğlu, E. ve Kocayörük, E. (2019). Anne-baba algısı, aile aidiyeti ve psikolojik ihtiyaçlar ile ergenlerin öznel iyi oluş ilişkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 52-72.
- Guay, S., Billette, V. ve Marchand, A. (2006). Exploring the links between posttraumatic stress disorder and social support: Processes and potential research avenues. *Journal of Traumatic Stress*, 19(3), 327-338.
- Güler, Y. ve Karadeniz, B. (2021). Toplumsal değişimlerin gençlik profiline etkileri ve sosyal hizmetin rolü, *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, 59-75.
- Güneş, A. (2016). *Aile ile bağlanma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hagerty, B.M., Williams, R.A. ve Oe, H. (2002). Childhood antecedents of adult sense of belonging. *Journal Clinical Psychology*, 58, 793-801.
- Hill, D. L. (2006). Sense of belonging as connectedness, american indian worldview and mental health. *Arch Psychiatr Nurs.*, 20 (5), 210-216.

- Hiller, R. M., Meiser-Stedman, R., ... ve Halligan, S. L. (2018). A longitudinal investigation of the role of parental responses in predicting children's post-traumatic distress. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(7), 781-789.
- Hoeve, M., Blokland, A., Dubas, J. S., Loeber, R., Gerris, J. R. M., ve van der Laan, P. H. (2008). Trajectories of delinquency and parenting styles. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(2), 223-235.
- İlik, D. A. ve Kesen, N. F. (2019). Ergenlerde bağlanma ve aile aidiyetinin ilişkisinin incelenmesi. *Pediatric Practice and Research*, 7 (Ek), 116-120.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14),33-38.
- Kaya, Y. ve Öz, F. (2020). Ergenlerin benlik algısı üzerinde algılanan ebeveyn tutumlarının ve bağlanma stillerinin rolü: Bir yapısal eşitlik modellemesi. *Psikiyatri Hemşireliği*, 11(2), 106-114.
- Kılıç, S. ve Öksüz, Y. (2020). Üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusu ile genel aidiyet düzeyleri arasındaki ilişki. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 39 (2), 216-225.
- King, V. ve Boyd, L. M. (2016). Factors associated with perceptions of family belonging among adolescents. *Marriage and Family Journal*, 78(4), 1114-1130.
- Kocayörük, E. ve Şimşek, Ö. F. (2009). *Ergenlerde anne-baba bağlanması ile iyi oluş ilişkisinde benlik saygısının aracılık etkisi*. Birinci Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Kolesovs, A. (2021). The sense of belonging to the country: integrative relationships and spatiotemporal commitment. *Front Psychol*, 29 (12), 1-6.
- Korkut, G. ve Gençtürk, Z. (2020). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile aile aidiyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8 (24), 209-231.
- Kuzgun, Y. (1972). Ana-baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem) Aile Yazıları: Birey, Kişi ve Toplum. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12 (1), 69-77.
- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S.M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescent from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.

- Li, T. ve Fung, H.H. (2014). How avoidant attachment influences subjective well-being: an investigation about the age and gender differences. *Aging Ment Health*. 18(1),4-10.
- Lim, Y. ve Lee, O. (2017). Relationships between parental maltreatment and adolescents' school adjustment: Mediating roles of self-esteem and peer attachment. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 393-404.
- Mackinnon, A.J., Henderson, A.S., & Andrews, G. (1991). The Parental Bonding Instrument: A measure of perceived or actual parental behavior? *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 83, 153–159.
- Main, M. ve Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth strange situation in greenberg. M.T. Cicchetti D., Cummings E.M. (Eds.), *Attachment in the preschool years* (pp. 121-160). Chicago, Il:University of Chicago Press.
- Malhotra, N.K. (2004). *Marketing research*. New Jersey: Prentice Hall.
- Maslow, A.H. (1962). *Towards a psychology of being*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- May, V. (2011). Self, belonging and social change. *Sociology*, 45, 363-378.
- Meyers, S. A. (1998). Personality correlates of adult attachment style. *The Journal of Social Psychology*. 138 (3), 407-409.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- Murray, S. L., Holmes, J.G. ve Griffin, D.W. (2000). Self-esteem and the quest for felt security: How perceived regard regulates attachment processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78 (3), 478-498.
- Muris, P. (2001). A brief questionnaire for measuring self-efficacy in youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23(3), 145–149.
- Mutlu, H. T., Eş, A. ve Çeçan, M. (2022). Üniversiteye olan aidiyet duygusunun üniversite yaşam kalitesine olan etkisi: BAİBU örneği. *Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 20-41.
- Neeraja, K.P. (2008). *Essentials of mental health and psychiatric nursing*. New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers.
- Nunes F ve Mota CP. (2017). Parenting styles and suicidal ideation in adolescents: mediating effect of attachment. *Journal of Child and Family Studies*,26,734–747.
- O'Connor, M... ve Olsson, C. (2015). Positive development and resilience in emerging adulthood. In: Arnett J.J editör. *The Oxford Handbook of Emerging Adulthood*. Oxford University Press; New York, NY, USA. 601–614.

- Öğretir, A. ve Özçelik, D. (2017). The comparative analysis of the perceptions of parental styles and attitudes and parental attachment of university student. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 6(1), 23-35.
- Özdemir, S.G., Daşbaşı, S. ve Kesen, N.F. (2020). Üniversite öğrencilerinin aile aidiyeti ve özgeci davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Konya ili örneği. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(1), 101-111.
- Özkan, Y. ve Kılıç, E. (2014). Çocuk ve aile odaklı sorunların çözümünde okul sosyal hizmet uzmanlarının önemi: uzmanların çocuk ve ailelerle çalışmada sahip oldukları beceriler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 183 (183), 397-412.
- Robinson, J. (2008). Empathy and prosocial behavior, Marshall M. Haith, Janette B. Benson (ed.), *Encyclopedia of infant and early childhood development* (ss. 441-450) içinde, New York: Academic Press.
- Ryan, R.M. ve Deci, E.L. (2008). Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology*, 49, 12-23.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Skinner, E., Johnson, S. ve Snyder, T. (2005). Six dimensions of parenting: a motivational model. *Parenting: Science and Practice*, 5(2), 175-235.
- Smith, G. J. (2007). Parenting effects on self-efficacy and self-esteem in late adolescence and how those factors impact adjustment to college. *Online Submission*, Paper presented at the Annual Meeting of the Eastern Psychological Association, 23-27.
- Stayton, D. J., ve Ainsworth, M. D. (1973). Individual differences in infant responses to brief, everyday separations as related to other infant and maternal behaviors. *Developmental Psychology*, 9(2), 226-235.
- Strayhorn, T. L. (2019). *University students' sense of belonging, the key to success in education for all students*. New York: Routledge.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics (6 th ed.)*. Boston, MA: Pearson.
- Taşkıran-Tepe, H. ve Özmete, E. (2019). Kadınlarda bağlanma ve ruh sağlığı arasındaki ilişkinin sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 866-888.

- Terzi, Ş. Ve Çankaya, Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (31), 1-11.
- Toprak, A. (2019). *Hiyerarşik regresyon modelleri ve bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversite Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncay, T. ve Tekin, H.H. (2022). *Sosyal hizmet mesleğinin ABC'si*. Nika: Ankara.
- Türk, A. (2022). *Y ve Z kuşaklarının aile içi ilişkilerde bağlanma stillerinin evlilik beklentileri ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. 2nd Edition, New York: Harper and Row.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yusufoğlu, Ö. Ş. ve Cerev, G. (2019). Gençlerde aidiyet düzeyinin akademik başarıya etkisi: Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (2), 289-302 .
- Williams, L.R., Degnan, K.A., Perez-Edgar, K...ve Nathan, A.F. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 1063-1075.

